מגנזי המלך

פרשת מטו"מ תשפ"א לפ"ק
| גליון ב' |

עובדות מוכיחין, שסיפר רבינו בנועם שיחין, בסעודתא דחקל תפיחין

סיפורי קודש שסיפר כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א
בשיחה עם הגאון רבי יוחנן וואזנער שליט"א ראב"ד סקווירא מאנטריאל - ביומא דהילולא של

מרן האר"י הקדוש זי"ע

ערש"ק פרשת דברים תשע"ז לפ"ק | במקום הנופש בעטלהעם ניו העמפשיר יע"א

רבינו: ס'איז היינט די יארצייט פונעם אר"י הק' זי"ע.

עס שטייט אויפן אר"י הק' (מובא בפרע"ח שער ק"ש שעה"מ פ"א דף ע"ה ע"ד) אז אמאל ווען ער איז געשלאפן, האט מען געזעהן שפתי' מרחשין, האט ער געזאגט אז אפילו ער וועט לעבן זיבעציג יאר, וועט ער נישט קענען איבער זאגן וואס ס'האט אים מגלה געווען ביים שלאפן.

מ'קען עס נישט אראפ לייגן וואס דער אר"י הק' האט אויפגעטוהן בשעת שינה...[1]

דער אר"י הק' איז אינגאנצן געווען אין ארץ ישראל אביסל מער ווי א יאר.[2]

הגר"י: מ'זאגט אז ער איז געקומען איבער געבן פאר רבי חיים וויטאל.[3]

רבינו: ער איז געווען זייער יונג ווען ער איז נסתלק געווארן, פיר און דרייסיג יאר, רבי חיים וויטאל איז געווען אסאך עלטער פון אים.

הגר"י: ער האט אים גענומען צו די בארה של מרים.[4]

רבינו: יא, מ'זאגט נאך אז דער בעש"ט הק' האט געזאגט אז ער געבט איבער פאר"ן רבי ר' בער פארן מגיד, אזוי ווי דער אר"י הק' האט איבער געגעבן פאר רבי חיים וויטאל.[5]

הגר"י: דער חיד"א ברענגט אז ס'מוז זיין אז דער אר"י הק' האט געהאט אפר הפרה, אליהו הנביא איז געקומען און אים געגעבן אפר הפרה און מטהר געווען דעם אר"י הק', אזוי ברענגט דער חיד"א אין מדבר קדמות.

רבינו: ס'שטייט פון אר"י הק' (שערי קדושה חלק ג' שער ו') אז ווער ס'איז נישט בטהרה אזוי ווי בימינו אז אונז האבן מיר נישט די אפר הפרה, קען מען נישט עוסק זיין אין די שמות הק'.[6]

---

1 עיין בס' שם הגדולים: והיו בני חבורה מספרים כבוד שבחי הרב ז"ל, ואתיא מכללא דיום השבת היה ישן, ואחד מהחברים ראה להרב דרחישו מרחשן שפוותיה, ועמד שם לראות אם יבין איזה דבר, ונתעורר הרב ז"ל, וא"ל שרי ליה מאריה, כי עתה קבלה נשמתי רזין עילאין שצריך כמה שנים לאומרם, ובעבור כבודו נתעוררתי.

2 ויש לציין שהאריז"ל נולד בירושלים עיר הקודש ועד היום מראים את מקום לידתו בעיר העתיקה, נולד בשנת רצ"ד, ואבי האריז"ל היה ר' שלמה לוריא אשכנזי קרובו של רבינו ר' שלומה לוריא בעהמ"ח רש"ל וים של שלמה, אך כשהיה ילד קטן נתיתם מאביו, ואמו נסעה עמו למצרים לבית אחיה ר' מרדכי פרנסים שהיה עשיר גדול, ושם למד בישיבות של הרדב"ז והרב בצלאל אשכנזי.

3 רבי חיים וויטאל בעצמו כתב כי בל מה שקיבל מהאר"י היה בשנה אחת וקצת ירחין, והם שנת של"א של"ב עד יום ה' אב שנלקח ארון האלקים בעוה"ר.

4 עיי' בס' פרי עץ חיים (שער התגרת הלימוד פ"א) וז"ל: וכבר הבאנו לעיל שכשהיה הרב ר' חיים [וויטאל] בא אצל הרב [האריז"ל] ללמוד הימנו זאת החכמה, אז כל מה שלמד ממנו היה שוכח, ולא היה יכול להשיג שום דבר, עד שהלכו שניהם יחד לטבריה וכו' והיה משקה להרב ר' חיים זלה"ה, וא"ל עכשיו תשיג החכמה הרבה, כי הימים ששתית היה מבארה של מרים, ומשם ואילך התחיל לכנוס בחכמה זו...

5 אגב, עיין בס' שמועות וסיפורים (אות כ"ה) פע"א כשנכנס הצמח צדק לביהמ"ד לומר דא"ח, ניגש אל השולחן ואמר, הבעש"ט היה גבוה במעלה מהאריז"ל, והמגיד ממעזריטש תלמידו היה גבוה מרבי חיים ויטאל תלמיד האריז"ל, כי עם האריז"ל למד אליהו הנביא שהוא מלאך, ועם הבעש"ט למד אחי" השילוני שהוא נשמה, ונשמה גבוהה במעלה ממלאך, ואחר הקדמה זו התחיל לומר הדרוש דא"ח.

6 וזלה"ק: וזהו סוד שמוש פרקי היכלות שנשתמשו בו רבי נחוניא ורבי עקיבא ורבי ישמעאל ואנשי כנסת הגדולה, ואחר כך נשתכחו גם דרכי השמושים ההם. ועוד אחרת כי נאבד טהרת אפר פרה בזמן האמוראים עד זמן אביי ורבא כנזכר בתלמוד (חגיגה דף כ"ה) ולכן לא נשתמשו מאז ואילך בעלית הפרד"ס. ומאז ואילך וכו' וזהו סוד ענין קבלה מעשית. ולכן אסור להשתמש בה, וכו' ובפרט כי אין אפר פרה מצויה וטומאת הקליפות מתדבקות באדם המתקרב להשיג על ידי קבלה מעשית, ולכן שומר נפשו ירחק מהם, כי מלבד שמטמא נפשו יענש בגהינם וכו' וקח ראיה מרבי יוסף דילא ריינה ורבי שלמה מולכו שנשתמשו בקבלה מעשית ונאבדו מן העולם, וכל זה לסבה הנזכרת כי אין טוב בלתי רע.

ועיין בשער רוח הקודש (דף י עמוד א) של הקדוש רבי חיים וויטאל זי"ע וזלש"ק: אני הכותב חיים, שאלתי למורי ז"ל, על ענין השמוש בקבלה מעשיית, הנאסרת בכל ספרי המקובלים האחרונים, ואיך ר' ישמעאל ור' עקיבא ע"ה, בפרקי היכלות, היו משתמשים בשמות נוראים, לענין זכירה ופתיחת הלב, והשיב לי, כי בזמנם היה אפר פרה מצוי, והיו נטהרים מכל הטומאות לגמרי, אבל אנחנו, כלנו טמאי מת, ואין לנו אפר פרה, ליטהר מטומאת מת, ומה תועלת כשנטהר משאר הטומאות, ועדיין טומאת מת במקומה עומדת, ולכן אין לנו רשות בזמנים אלו, להשתמש בשמות הק' והמשתמש בהם ענשם גדול.

וע"ש עוד שהיסוד יוסף מוסיף בזה"ל: א"ה, עיין בס' המצות פ' שמות דכתב שם שהוא משמש ע"י השבעות שמות הקודש וז"ל כל העושה השבעות אלו גורם וכו' ואותם המלאכים שהוא משבינו בעל כרחן מתגרין בו וכו' יע"ש וכן כאן בסוף התיקון ודע כי המשתמש וכו' ואותם המלאכים שהוא מכריחם בכח השבעתו לעשות רצונו באים ומחטיאים אותו לאבדו מן העו' ומזמינים וכו') וה"ר אליה דיודא"ש הגיד לי, כי גם הוא שאל למורי ז"ל, שאלה הנז' כי הרי מצאנו ראינו, הראשונים כלם משתמשים בשמות, והשיב לו, כי כל האדם שיוכל לקיים בעצמו מש"ה על כן עלמות אהבוך, (שה"ש א') נתן לו רשות להשתמש בהם, והענין הוא, כי אחז"ל אל תקרי עלמות אלא על מות (ע"ז ל"ה ע"ב) שאפי' מלאך המות נעשה אוהבו של הצדיק, והנה מי שאין בו שום עון, כדי שהמקטרג לא יוכל לקטרג עליו לפני הקב"ה, לומר לפניו הנה פב"פ משתמש בשמותיך, והנה ביום פ' עבר עבירה פלונית, כי אז יענשוהו מן השמים, אם ישתמש בשמותיו ית', אבל אם אין בו שום עון כלל, ואין עליו שום קטרוג, עד שלכך, אפי' מלאך המות נעשה אוהבו, הנה איש כזה, יוכל להשתמש בשמותיו יתברך ולא יענש, וכבר מצאנו ראינו קרוב לזה, בפרקי

דער אלשיך האט געדרש'נט און ער האט געזאגט א דרשה און ער האט געזאגט אז לבן האט אויסגעפאפט יעקב עשרת מונים, האט ער אויסגערעכנט פונקטליך די עשרת מונים, און דער אר"י הק' איז געשטאנען דארט און אויסגעהערט די דרשה און ער האט געשמייכלט, האט מען אים געפרעגט פארוואס ער האט געשמייכלט, האט ער געזאגט אז לבן איז דארט געשטאנען און געשאקלט אויפן קאפ אויף יעדע זאך, אזוי איז עס געווען (עיי' בס' מסעות ירושלים (עמ' פ"ז) שהרה"ק המנחת אלעזר סיפר עובדא זו, ע"ש עוד).

דאס איז נישט קיין חידוש אז דער אר"י הק' האט געזעהן, דער חידוש איז אז לבן איז געקומען... דער אלשיך הק' האט געדרש'נט און האט ממשיך געווען לבן'ן ער זאל מודה זיין...[7]

הגר"י: ער האט מכניע געווען די כוחות הטומאה.

רבינו: ס'איז אינטערסאנט, דער חתם סופר זאגט, אז ווען ס'וואלט געווען ביי די אשכנזים אזא איינער ווי דער אר"י הק' וואלטן זיי אויך זוכה געווען, דער אר"י הק' איז דאך געווען פון די בני הספרדים, געהייסן האט ער 'אשכנזי', עס איז א חידוש.[8]

היכלות, כי אין להשתמש בפרדס, רק מי שלא עבר על שום לא תעשה שבתורה, גם מצאנו שם, בהיות ר' נחוניא מתבודד וצופה בפרדס, וגגע בו ר' עקיבא ור' ישמעאל בחלוק אחד של אשה ספיקת טומאה, ותכף פטרוהו מלפני כסא הכבוד, וכל זה ראיה לשתי התשובות הנ"ל.

7 אגב, עיי' בס' רשימות דברים (עמ' רמ"ד) שהאדמו"ר האמצעי מליבאוויטש זצ"ל סיפר שכ"ק האריז"ל דרכו הי' ללכת בכל ש"ק לשמוע דרשות פרשת השבוע מהדרשן של צפת רבנו משה אלשיך, והי' שומע הדרשה עד אשר גמר אותה, בפרשת חיי שרה שמע כ"ק האריז"ל את הדרשה, אבל לא המתין עד שגמר, באמצע הדרשה הלך לו והי' מוקשה לתלמידיו ששינה רבם מדרכו. ושאלו להאריז"ל מה טעם שינה זה הפעם את דרכו, וענה, בשעת הדרשה האריך האלשיך בטוב טעם את טענת אברהם וטענת עפרון, עד שכבוד האלשיך גם לו הי' רגש שמטיב לדרוש בעת הדרשה הי' גם אברהם אבינו ולהבדיל גם הגוי עפרון, אברהם אבינו הרגיש את הרגשה של האלשיך, ולכן הלך לו, ונשאר רק הגוי עפרון, ועם הגוי לא חפצתי להשאר ולכן הלכתי.

8 ידוע הדבר שבמדינת אונגארין התחילה להתנוצץ אורו של קדוש ישראל מרן הבעש"ט הק' ותלמידיו הקדושים עם בואו של מרן הישמח משה בשנת תקס"ח, רבו המקנאים בדבר והתגברה ההתנגדות, כאשר ידוע שבזמן ההוא יצא אחד מבית דינו של היש"מ בחירופים וגידופים לעפר את כבודו ולזלזל בו כאחד הריקים ח"ו, וכל זה מרוח הקנאה אשר בערה בו, ואין כאן מקומו.

בשנה אחת טרם הגיע היש"מ לאיהעל, נתקבל מרן החתם סופר לכהן ברבנות פרעסבורג, והוא בשנת "נפלאות" (תקס"ו). עד סופה של שנת תקע"ח לא מצינו קשר מכתבים בין החת"ס להיש"מ, אף שבוודאי ידעו ושמעו כל אחד מגדלותו של השני.

כאמור רבתה הקנאה וההתנגדות במדינת אונגרין על היש"מ, נמצאו אז כמה הולכי רכיל שניסו להבאיש את ריחו של מרן היש"מ בעיני מרן החת"ס, ואחד מהם הי' על שהוא משנה נוסח התפילה הנהוג לנוסח ספרד.

(אגב, דבר זה הנהיג מרן הבעש"ט הק' זי"ע דאף בני אשכנז יתפללו בנוסח ספרד, עי' בשו"ת דברי חיים ח"ב האו"ח סי' ח', וע"ע אגרת הקדוש הנדפס בסו"ס הקדוש נועם אלימלך, ועי' מגיד דבריו ליעקב סי' קמ"א, זאת זכרון פ' פנחס עה"פ רצון יראיו יעשה, עי' שולחן הטהור סי' מ"ו, דברי שלום פ' ויצא, ועי' שבחי בעש"ט סי' קע"ג, ועי' דמי חלומות לר' צדוק ליל ב' וישב בברכו"ת, אגרות יחיאל בהערות).

וכה כותב לו מרן החת"ס בכתבו: "ועוד אמרתי כי התפלה בנוסח ספרד אינו גנאי ופחיתות לנוסח אשכנזי אשר התורה מקובלת בידיהם מאבות הראשונים, ועיין באריכות היעב"ץ בכליא אורב, אך היות כי בעו"ה נשכחו סתרי הכונה בצרות ויגונות, ובדור האחרון העמידה נר מזרחי האר"י זצ"ל, וזכו הספרדים שהי' מבניהם, והוא גילה תעלומות בנוסחאות שלהם, ואלו היינו גם אנחנו זוכים לכיוצא בו, היה מבאר לנו כהנה וכהנה בנוסחאות שלנו, והיות כי בעו"ה אין אתנו יודע מה, על כן מי שרוצה לכוין והוא אינו יודע צריך להתפלל בנוסח האר"י, והיות בעוונותי לא זכיתי לא לזה ולא לזה, על כן בנוסחא שהורגלתי אחזיק ולא ארפנו, כי מה לי הכא ומה לי התם".

9 ידוע שהאר"י הק' נולד בירושלים ובקטנותו נתייתם מאביו, וגלה למצרים להיות אצל דודו שהי' דר שם, ובחזרתו לא"י בסוף ימיו רצה לעלות לירושלים, כי גילו לו שבזה תלוי הגאולה שלימה, ונגלה אליו השטן, ואמר לו, שאם ילך לירושלים יניח את כל העולם ויתגרה רק בו, ולכן נמנע מלילך [ועיין מ"ש מרן רבינו ז"ל בזה סי' ק"ג, ועי' עוד בדברי יואל לר"ה עמ' ק"ע מש"כ בזה].

10 ונעתיק כאן מה שדיבר מרן רבינו שליט"א בענין זה תחת אחד השיחים עם כ"ק אדמו"ר מתו"א שליט"א:

"רבינו: אין גליל ווייסט מען די קברים פון די תנאים ווייל דער אר"י הק' האט מגלה געווען.

האדמו"ר מתו"א: ס'איז א פלא רוב ציונים פון די תנאים זענען אין גליל, זיי זענען אוועק פון ירושלים ביים חורבן בית המקדש, אין הר הזיתים איז כמעט נישטא קיין תנאים.

הגר"י: דער חתם סופר איז אין די תשובה צום ישמח משה, וועגן די נוסח התפילה.

רבינו: יא, אזוי זאגט ער, אולי וועט ס'וואלט געווען ביי די אשכנזים...

הגר"י: דער מהרש"ל האט אויך געהייסן אשכנזי.

רבינו: ער האט געוואוינט אין מצרים, שפעטער איז ארויף געקומען קיין ארץ ישראל, ער האט געוואוינט אין גליל...[9]

אין שולחן ערוך ווערט אזוי אריין געשמאלט אן א שיעור זאכן פונעם אר"י הק', אן א שיעור זאכן וואס מ'פירט זיך, מ'כאפט זיך נישט אזוי ס'איז אויף טאג טעגליך,

הגר"י: אין מגן אברהם ברענגט ער אויך אסאך פון אר"י הק'.

רבינו: דאס אז מ'זאל זיך אויפשטעלן ביי ויברך דוד, אזוי נאך אסאך זאכן.

ער איז נישט דער רבי פון די בעלי מקובלים, נאר פון כלל ישראל, פארשידענע הלכות און מנהגים וואס מ'פירט זיך בפשטות, יעדער פירט זיך אזוי, יעדער איד.

הגר"י: ער האט מגלה געווען די קברי צדיקים.

רבינו: יא, די קברים פון די תנאים אין ארץ ישראל, דאס האט דער אר"י הקדוש מגלה געווען.[10]

רבינו: דער אר"י הק' האט דארט נישט אזויפיל מגלה געווען, ער איז דאך נישט געווען דארט, ער איז נישט געווען אין גליל האט ער דארט מגלה געווען.

האדמו"ר מתו"א: ער האט זיי מאמת געווען, ווייל מ'האט געוואוסט פון פריער וואו זיי ליגן.

רבינו: ער האט מגלה געווען, במילא ווייסט מען אין גליל וואו זיי ליגן. אין ירושלים, וויבאלד ער איז נישט דארט געווען, האט ער נישט אלעם מגלה געווען, מן הסתם איז דא תנאים אין ירושלים, די אלע וואס זענען געווען פארן חורבן, שמעון בן שטח ווייסט מען וואו ער ליגט?, ער ליגט אויך אין גליל?, איך כאפ אן א משל שמעון בן שטח, וואס איז נאך געווען פון די זוגות און אזוי די אנדערע וואס די משנה רעכנט אויס אין אבות (ריש פרק א').

האדמו"ר מתו"א: שמאי מיט הלל, די אלע ליגן אין גליל.

רבינו: זיי זענען נאך אויך געווען פארן חורבן, איז וועגן וואס ליגן זיי אין גליל?, הלל איז געווען הונדערט יאר פארן חורבן (שבת סז.).

האדמו"ר מתו"א: רבי חנינא בן דוסא ליגט אויך אין גליל [בכפר ערבה ליד סכנין].

רבינו: רבי חנינא בן דוסא איז שוין א תלמיד פון רבי יוחנן בן זכאי [דהיינו לאחר החורבן שגלו מירושלים], איז נישט קיין קשיא, הלל און שמאי זענען מער קשיא.

א' הנוכחים: רבי שמעון בן שטח ליגט אויך אין גליל, אין א אראבישער דארף.

האדמו"ר מתו"א: רבי מתיא בן חרש ליגט אויך דארטן.

רבינו: דער פעטער ז"ל (מרן רבינו בעל דברי יואל) האט מיך אמאל געפרעגט, ווען איך בין צוריק געקומען פון ארץ ישראל, צי כ'בין געווען ביים קבר פון שמאי הזקן - ער ליגט אין מירון אקעגן איבער אויפן בארג - כ'האב אים געזאגט 'ניין', האט דער פעטער ז"ל מיר געזאגט אז ס'איז זייער שווער צו גיין דארטן, און ער האט מיר געזאגט אז ער איז יא געווען, די קומענדיגע מאל וואס כ'בין געווען אין ארץ ישראל, בין איך שוין יא געגאנגען.

אמאל האט מען געדארפט קריכן כדי אנצוקומען צו שמאי הזקן, כ'הער אז היינט איז שוין דא א וועג פון די אנדערע זייט, אמאל איז מען געגאנגען אראפ דעם בארג פון מירון און נאכדעם איז מען געגאנגען צוריק ארויף א הויכן בארג.

ווען דער פעטער ז"ל איז געווען שנת תרצ"ב אין ארץ ישראל איז ער געווען דעמאלטס דארטן, און אפשר אויך שפעטער ווען ער האט געוואוינט אין ארץ ישראל (שנת תש"ו), ער האט מיר נישט געזאגט ווען ער איז געווען דארט".

די וועלט פארצייטלט, דער חרדים האט דאך אויך געוואוינט דארט, ער איז געווען א נסתר, און דער אר"י הק' האט אים אמאל ל"ג בעומר - ער איז געווען איינס אין האלב יאר, האט ער געקענט זיין איין מאל אדער צוויי מאל אין מידון - מ'האט געהאלטן דעם חרדים פאר א פשוטער איד, ער איז געווען דער שמש דארט, און ל"ג בעומר איז דער אר"י הק' געטאנצן מיטן חרדים, און ס'איז געווען א חידוש ער האט געמוסן דעם חרדים און האט אים אנגעכאפט די הענט און געטאנצט מיט אים, שפעטער האט מען אים געפרעגט פארוואס ער האט געטאנצט מיט אים, האט ער געענטפערט אזוי בפשטות, כ'האב געזעהן אז רבי שמעון האט געטאנצט מיט אים, האט ער אויך געוואלט טאנצן מיט אים... ער האט געזעהן... אז ס'פאסט פאר רבי שמעון צו טאנצן מיט אים האט ער אויך געוואלט טאנצן מיט אים. (עיי' בס' מסעות ירושלים (עמ' כ"ח) שמביא עובדא זו)

סיפורי קודש שסיפר כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א על

הגה"ק בעל ערוגת הבושם זי"ע

בשיחה עם כ"ק אדמו"ר מפאפא שליט"א | יום ב' פרשת אחרי ב' תשע"ט לפ"ק

רבינו: דער ערוגת הבושם האט א נאמען געגעבן פאר זיין זוהן נאכ'ן ייטב לב, דער יארער רב (ה"ה בנו הגה"צ רבי יקותיאל יהודה גרינוואלד ז"ל אב"ד דק"ק יארע).

אמאל איז געקומען אינער צום זיידן דער ייטב לב, און ער האט אים געפרעגט ווער ביסטו?, האט ער געפרעגט דער רבי דערקענט מיך נישט? ער האט געהאלטן אז דער ייטב לב האט אים געדארפט דערקענען אז ער איז דער און דער, האט דער ייטב לב זיך אנגערופן, אה, איך דערקען דיך יא, דו זעהסט אויס אזוי ווי פאר צוואציג יאר צוריק, האט ער אזוי געקוקט, האט אים דער ייטב לב געזאגט, וועז דער הומנא'ער רב (הגה"ק בעל ערוגת הבושם ז"ל) **קומט, אים דערקען איך נישט, ווייל פון מאל צו מאל וואס איך זעה אים שטייגט ער, אבער דו זעהסט אויס אזוי ווי פאר צוואנציג יאר.**

הגאון רבי יצחק אהרן גאלדבערגער, ראה"כ פאפא: אין סוף ייטב לב איז דא פון הומנא'ער רב הערות.

רבינו: אין ייטב פנים סוף דעם צווייטן חלק (דף רכו.) **איז דא א תשובה וואו דער זיידע פארענטפערט איהם פארשידענע זאכן וואס ער האט געפרעגט אויפן ספר ישמח משה.**[11] **ס'איז אויך דא תשובות צו אים אין אבני צדק** (יו"ד סי' ק"ג),[12] **נאך פון די שטאט טשארנא נאך פאר ער איז געווען רב אין הומנא.**

א' הנוכחים: אין ערוגת הבושם איז אויך דא צום קדושת יו"ט א תשובה.

רבינו: יא עס איז דא א לאנגע תשובה צו אים אין ערוגת הבושם אין חלק יו"ד (סי' קכ"ד) **איבער די ווייטע פון איטאליע, ער ברענגט דארט אראפ פון תשובות אבני צדק וואו דער זיידע ז"ל דער ייטב לב האט שוין מעורר געווען וועגן די יינות.**[13]

הגה"צ רבי אהרן גרינוואלד, דומ"ץ פאפא: ס'איז איז דא די באקאנטע מעשה אז דער ערוגת הבושם האט געזעהן דעם ספר ייטב לב, האט געזוכט אינעם שער בלאט.

רבינו: יא, דאס האט אים געברענגט צו חסידות.[14]

האדמו"ר מפאפא: ער האט געוואלט קענען דעם מחבר, ער האט זיך נאכגעפרעגט ווער דער מחבר איז (כי מרן הייטב לב לא כתב את שמו הק' על ספרו), **דעמאלטס איז ער געפארן צום ייטב לב.**[15]

רבינו: ווען דער ערוגת הבושם איז געווען רב אין קליינוואלדין, איז געווען א דין תורה איבער די גארליצער רבנות ביים ערוגת הבושם, דער גארליצער רב איז דאך געווען א זוהן פונעם דברי חיים, האט אינער געזאגט פאר'ן ערוגת הבושם אז ער זאל וויסן אז דער דברי חיים וועט זיין דא ביי די דין תורה פון זיין זוהן, יענער האט געוואלט אז ער זאל זיך אויבערשרעקן, האט דער ערוגת הבושם געזאגט, אזוי?! דער הייליגער דברי חיים גייט זיין דא?! זאל מען אויפמאכן די טיהר כדי יעדער זאל זעהן אז מ'איז מקיים דעם לא תגורו מפני איש...

האדמו"ר מפאפא: ער האט עס נישט געוואלט קודם אננעמען די דין תורה, אבער נאך וואס ער האט עס שוין אננעמען האט ער שוין אננעמען.

דומ"ץ פאפא: דאכט זיך מיר פון שינאוער רב איז דא א בריוו אין דברי יחזקאל ווי ער פרעגט דעם ערוגת הבושם א געוויסע שאלה.... ער פירט אויס דארט מיטן לשון משה אמת ותורתו אמת...[16]

הגרי"א: אין דברי יחזקאל החדש איז געדרוקט אסאך תשובות און אסאך בריוון צום ערוגת הבושם.

רבינו: דער ערוגת הבושם איז געווען אין שינאווא, ס'איז געווען אין די ניין טעג, און ס'איז געווען א סיום, און מ'האט אים מכבד געווען צו בענטשן אויף א כוס, און ער האט געבענטשט אויפן כוס של יין, האט ער אריין געטראכט אזוי צי ער מעג טרינקען דעם כוס, ס'איז דאך שוין נאך די סעודה פונעם סיום, אזוי האט ער געטראכט, און דער שינאוער רב האט עס מרגיש געווען, ווען ער האט געענדיגט צו בענטשן האט אים

---

11 וז"ל בייטב פנים שם: "נשאלתי מאת הרב המאה"ג וכו' מו"ה משה גרינוואלד אבדק"ק הומנא, על מ"ש מוזלה"ה בספר ישמח משה וכו'".

12 בשו"ת אבני צדק (שם) כותב לו מרן הייטב לב תשובה מאהבה, ומתחיל בזה"ל: "ישאו הרים שלום וברכה לכבוד אהובי ידידי הרב המאה"ג חריף ובקי מגיד מישרים מו"ה משה גרינוואלד נ"י מטשארנא ומצו"פ לק"ק הומאנא יצ"ו, נעימות ימינו הגיענו ונמטי' אפריון אשר שם עינו ולבו בספר ייטב לב לדקדק אחריו עד מקום שידו מגעת... דפה"ח היטב אשר דיבר שזה דבר מושכל ונבון ומקובל וכו' ויישר כחו וחילו לאורייתא בקדמיתא ובתרייתא", עי"ש.

13 וז"ל שם בשו"ת ערוגת הבושם: שלום וכ"ט לכבוד יד"נ הרב הגאון המפורסם ציס"ע בוצ"ק חו"פ עה"י פה"ח נ"י וכו' כקש"ת מו"ה חנניא יו"ט ליפא ט"ב (שליט"א) [זצ"ל] אבדק"ק סיגוט יע"א.

אחדשהדרג"ק יקבל רצוף פה העתק מהמכתב גלוי בענין התיקונים על החששות והמכשולות שביינות העשויין באיטאליע וכפי אשר המתקנו סוד פה אל פה ליתנו בדפוס לחלקו ביעקב ולהפיצו בישראל...

והנה גם ביינות הנעשים במדינותינו כבר התעורר מרן הגוה"ק בעל ייט"ב לב ותשו' אבני צדק בשנת תרל"ח, להרים קול כשופר וברב כחו עשה תיקונים אשר העלה על מזבח הדפוס, והפיצם במדינתנו ונדפסו גם בסוף ס' רב טוב, והיות כי מאז חלפו עידן ועידונים, ובעו"ה לא אכשיר דרי בדין הוא לחדש הדר זיווים, להעתיקם בכאן, בפרט כי כמה הלכתא גבורתא איכא למשמע מנה, במה שנוגע למאי דקמן... עיי"ש.

14 ברישומי פנקסיו נמצאו רשמים על נייר שכתב בכי"ק אלו הספרים שצריך ללמוד בהם בכל שבוע בל"נ חוק ולא יעבור ואלו הן ספה"ק נועם אלימלך ספה"ק קדושת לוי ספה"ק נועם מגדים וספה"ק ישמח משה, כן למד תדיר בספה"ק אוהב ישראל, ליקוטי אמרים להמגיד הק' ממעזריטש ועוד.

15 בהזדמנות אחרת תחת אחד השיחים סיפר מרן רבינו שליט"א באריכות על אודות התקרבותו של הערוגת הבושם לחסידות ע"י הספה"ק של מרן הייטב לב ז"ל:

"דער ערוגת הבושם איז געווען אויף א פלאץ, ער איז אינגעשטאנען אץ א אכסניא, און דארט איז געווען א חסידישער איד, און ס'איז אים שטארק געפעלן די הנהגה פון דעם איד, דארט האט ער געזעהן דעם ספר ייטב לב, און האט געפרעגט אויב ער קען עס בארגן, האט ער עס געהאט אויף איין נאכט און ס'איז אים זייער געפעלן, האט ער געפרעגט ווער האט געמאכט דעם ספר? האט דער איד געזאגט אז דער סיגוטער רב האט עס געמאכט, האט דער ערוגת הבושם געזאגט אז ער מוז פארן אים זעהן, איז ער געפארן צום ייטב לב. דער ייטב לב האט אים דעמאלטס זייער מקרב געווען, ער איז אננעקומען מיט א צילינדער הוט, עכט א אשכנ"ישער איד.

לעת זקנותו ווען ער איז שוין געווען אין חוסט, האט ער געזאגט פאר די תלמידים, וואס הייסט מ'פארט צו א רבין, האט ער פארציילט אז ווען ער איז דאס ערשטע מאל געפארן צום ייטב לב, האט ער אויפן וועג מהרהר געווען אז ער פארט צו א חסידיש'ן רבין, צי מ'וועט אים דארט מקרב זיין, ווען ער איז צום צווייטן מאל געפארן, האט ער געטראכט אז עס ארט אים דאס וואס ער וועט מיך מכבד זיין ביותרת הכבוד, וואס פעלט עס אויס?!, וואס איז געווען דער חילוק? 'דאס איז געווען פאר אץ בין געפארן צו א רבין, דעמאלטס האב איך אזוי געטראכט, און דאס איז געווען נאך וואס איך בין שוין געפארן צו א רבין, דאס האט דער ערוגת הבושם געזאגט פאר די תלמידים, דאס איז דער חילוק צי מ'פארט צו א רבין".

וכעי"ז סיפר נכדו כ"ק בעל ויחי יוסף מפאפא זצ"ל (בהקדמתו לס' זיגד יעקב חלק במדבר) וז"ל, שמעתי מדו"ז [הרה"ג ר' יעקב יחזקי' גרינוואלד זצ"ל מחוסט] שכ"ק אאז"ז זצ"ל הערוגת הבושם סיפר בעצמו וכו', כי תחילת נסיעתו לצדיקים הי' בהיות משכנו בעיר טשארנא, ונסע להגה"ק בעל ייטב לב זצ"ל לסיגעט, כי נזדמן לו ספר ייטב לב ומאד נתפעל ונתלהב לבו מהספר, ודרש וחקר מי הוא המחבר של ספר זה עד שנודע לו ונסע אליו, ובפעם ראשונה הי' מחשב על הדרך מי יודע אם לא ירחקו אותו שם בהיותי ממקום רחוק ואין לי שום מכיר שמה ויהא לי חלישות הדעת, אך התחזק עצמו הלא הוא רבי וא"כ צריך שידע לקרב אותי, ובפעם ב' הי' מחשב בנסיעתו הלא הוא רבי וא"כ ירגיש אך אני עומד ברוחניותי ובאיזה פנים אני נכנס אליו, ע"כ.

16 עי' בס' עטרת חיים ח"ב (עמ' קמ"ב) שהרה"ק משינאווא אמר על הערוגת הבושם: הלכה כמשה, ואין לנו אלא דברי בן עמרם! (כי שם אביו של הערוגה"ב היה רבי עמרם גרינוואלד ז"ל).

דער שינאוער רב געזאגט ״עבידנא יומא טבא לרבנן, ס׳איז א יו״ט א גאנצן טאג׳...

הגרי״א: מ׳צייכנט צו אויף די מעשה אז דער משנה ברורה פסקנט אויך אזוי (בסי׳ תקנ״א ס״ק ע״ב בשם הפרמ״ג).

האדמו״ר מפאפא: מ׳רעדט פון משנה ברורה, ס׳איז דא ארויס געקומען פון די אייניקלעך פונעם משנה ברורה צו פון די תלמידים, איבער פארשידענע מקומות וואו דער משנה ברורה איז זיך סותר, און אין איין פלאץ פרעגט ער דארטן וועגן אזא סתירה, און ער איז מכריע, דער זון צו ווער, אז דאס איז ענדערש די הלכה ווייל דאס האט דער משנה ברורה אליין געשריבן, פאר׳ן משנה ברורה האבן צוגעהאלפן די קינדער, און יענץ האט ער נישט אליין געשריבן, דאס האט דער זוהן געשריבן. למעשה איינער האט געפרעגט פון מיין טאטן ז״ל אויך די זעלבע שאלה פון די צוויי משנה ברורה׳ס און ער האט אויך אזוי געפסק׳נט אזוי ווי יענער זאגט אז דאס איז דער חילוק פון די צוויי פסקים, ער האט נישט געוואוסט וועגן דעם חשבון אז דאס איז די סיבה אבער ער האט מדעתו אויך אזוי מכריע געווען.

ס׳איז א באקאנטע זאך אז דער חפץ חיים איז געווען אמאל אין קליינוואלדזיין, און ער האט געזען דעם ערוגת הבושם, און יארן שפעטער האט ער זיך נאכגעפרעגט וואס עס טוט זיך מיט אים.

הגרי״א: וועגן זיין שמירת הדיבור.

רבינו: דער ערוגת הבושם האט זייער וויניג גערעדט, נאר אלץ געזאגט נו, נו, נו.

מ׳האט גאווואלט אויפנעמען דעם ערוגת הבושם קיין טארנא אין גאליציע, אבער ער האט נישט געוואלט גיין.

האדמו״ר מפאפא: ער האט מורא געהאט אז ער וועט נישט קענען מרביץ תורה זיין אזוי ווי אין אונגארן, פאר רבי שמעון סופר האט וויי געטוהן אז ער איז אוועק געגאנגען קיין פוילן-גאליציע. ער האט נישט מצליח געווען.

רבינו: ער האט געזאגט אז דער ייטב לב איז געקומען פון גאליציע קיין אונגארן האט ער מחבר געווען ספרים און ער האט אויפגעשטעלט תלמידים, און רבי שמעון סופר איז געגאנגען פון אונגארן קיין גאליציע האט ער נישט קיין תלמידים און נישט קיין ספרים...

דומ״ץ פאפא: וועג דער ערוגת הבושם איז געקומען קיין בעלזא אין אנפאנג, איז ער אויך נאך געפארן מיטן צילינדער.

רבינו: ער האט געזאגט מ׳דארף זעהן וואס ליגט אונטערן צילינדער...[17]

הגרי״א: דער פעטער האט געזאגט, דער דברי יואל ז״ל, - רבי לייבוש מעגדלאוויטש האט מיר עס פארציילט - אז דאס איז מיר נישט קיין ספק אז דער ערוגת הבושם איז געווען א רב רבנן, נאר אפילו צווישן די רבי׳ס איז ער אויך געווען פון די גרויסע...[18]

רבינו: ס׳איז דא פון אים שו״ת אויף או״ח און יו״ד, ס׳איז דאך באמת געווען אויף די אנדערע חלקים אויך.

האדמו״ר מפאפא: ס׳איז נעלם געווארן ביי די קריג, ביים זיידן אין פאפא (הגה״ק בעל ויגד יעקב ז״ל) איז געווען אויך די תשובות פון די אנדערע חלקי שו״ע.

רבינו: א חידוש מ׳האט דאס נישט געדריקט בעפאר.

דומ״ץ פאפא: תשובות קרן לדוד איז אויך געווען אויף נאך חלקים, מ׳האט נאר געדרוקט אויף שו״ע או״ח, די כתבים פון קרן לדוד חלק ב׳ אויף תורה האט מען נאך די קריג געדרוקט פון כתי״ק וואס מ׳האט געטראפן.

רבינו: פון זיידן דער עצי חיים איז אויך געווען אסאך חיבורים, אויף מסכתות.[19]

האדמו״ר מפאפא: דער ערוגת הבושם האט אסאך געשריבן און שנעל געשריבן. ס׳איז געווען די נאסע טינט פעדער׳ס, ס׳האט געקענט זיין א גרויסן בויגן און ווען ער האט שוין געעגדיגט די פאפיר איז נאך אויבן געווען נאס.

רבינו: אזוי שנעל האט ער געשריבן דער קרן לדוד?

האדמו״ר מפאפא: ניין, דער ערוגת הבושם, און ס׳זעהט אויס און ס׳איז אזוי מסתבר, אז די אלע חיבורים די קינדער האבן דאס ארויס געגעבן פונעם ערוגת הבושם, און מ׳האט אזוי געטריבן געב שוין, געב שוין ארויס..., סיי די תשובות ערוגת הבושם און נאך מער על התורה, ס׳איז שווער געווען מגיה צו זיין, מ׳האט עס געמאכט מיט א שנעלקייט, די כתבים פון קרן לדוד איז שוין געווען אויסגעארבעט און אדורך געקוקט, ס׳איז שוין א אנדערע זאך....

רבינו: דער ערוגת הבושם זאגט אסאך מאל זייער בקיצור, ער זאגט נישט ארויס ענגוג די כוונה.

דומ״ץ פאפא: דער צעהלימער רב (כ״ק בעל מגדלות מרקחים ז״ל בנו של הערוגת הבושם ז״ל) האט מיר פארציילט, אז דער ערוגת הבושם אסאך מאל אנפאנג ביי על התורה איז ער מאריך, און אסאך מאל ווען ער פירט אויס איז ער מקצר, ער האט געהאט א צייט וואס ער האט געשריבן און ער האט שוין געדארפט גיין אין די ישיבה האט ער נישט געהאט קיין צייט און האט נישט געקענט געהערן צוענדיגן, וועו ער האט שוין געהאלטן ביים סוף האט ער שוין דעם חלק הסיום נישט געקענט מאריך זיין, פארדעם אנפאנג איז ער מאריך און נאכדעם איז ער מקצר, ער האט געהאט א זמן וועו ער האט געדארפט גיין אין די ישיבה פארלערנען.

הגרי״א: אין הכנה דרבה (קונטרס הצוואה הק׳ של הערוגת הבושם ז״ל) שרייבט דער ערוגת הבושם פאר די קינדער (הרבנים וראשי הישיבות ז״ל), עטץ זאלטס אלע מאל גיין אויפן זייגער פונקטליך אויף די האר אין די ישיבה, במילא פארשטייט מען די מעשה.

דומ״ץ פאפא: מיט׳ן ספר פני יהושע איז אויך אזוי געווען, ס׳איז געווען איין פני יהושע אין די ישיבה, מ׳האט אפגעשמועסט צוויישן די בחורים מ׳האט זיך געבארגט דעם פני יהושע פון יעדן איינער פארן אנדערן, אבער דער ערוגת הבושם אליין האט עס דאך אויך געוואלט האבן, כאטשיג ער איז געווען דער ראש ישיבה, איז דריי פארטאג׳ס האט מען אפגעשמועסט פאר אים צו ברענגען, און די בחורים האבן זיך פארשלעפט, פלעגט ער זיך בייזערן, איך שטיי שוין און איך וואלט דערויף אויף די פני יהושע מ׳זאל מיר עס ברענגען, מ׳פארשטייט עס נישט היינט אז אמאל איז געווען אין א ישיבה איין פני יהושע און מ׳האט עס געדארפט בארגן פארן רבי׳ן.

רבינו: אזוי איז געווען אמאל אין די ישיבות, אי׳בעראל איז אזוי געווען.

הגרי״א: דער פאפער רב (כ״ק בעל ויחי יוסף ז״ל) פלעגט זאגן א הלצה פון ערוגת הבושם, ער פלעגט זאגן פאר די בחורים וואס ער האט זיי געזעהן שמועסן, ׳קומטט אריין כ׳וועל ענק בארגן א ירושלמי׳, די בחורים האבן נישט פארשטאנען וואס מיינט ער צו זאגן בארגן א

---

17 עיין עוד בתולדות ערוגת הבושם שהייט״ל כיבד את הערוה״ב בברכת המזון בליל שב״ק, והדבר הי׳ לפלא בעיני בן הייט״ל כי הערוה״ב עדיין לא שימש ברבנות והלך במלבושי אשכנז, ואביו השיב לו: סיבת תמיהתך היא רק מפני שאינך יודע כמה יראת שמים שמורה תחת הכובע של האברך הלז. – וכן עי׳ בקובץ פארות (ח״א עמ׳ ס) שהערוגת הבושם הגיע לבעלזא עם הצילינדער הוט שלו, והחסידים תמהו על הלבוש המשונה הלז, והרה״ק המהר״י זי״ע נענה ואמר: פון זיין צילינדער שפריצן פינקען פייער!.

ועיין בספר "אוצרות ייטב לב" (מכתב קפד) מה שסיפר כ״ק בעל ויחי יוסף מפאפא זצ״ל, כי בעת שהערוגת הבשם זימר בשב״ק התיבות "כי החלפתי שמלותי לכבוד יום השבת", הגביה השטריימל ואמר "דער ייטב לב האט מיך ארויסגעשלעפט פון דער ווינער גאסע".

18 עיין בס׳ שיח זקנים (ח״ו) בשם הרה״ח ר׳ שלמה בראוער ע״ה שפע״א אמר אחד לרבינו בעל דברי יואל ז״ל, שנראה שהערוגת הבושם זצ״ל היה מגדולי הרבנים שבדור, דהרי הרה״ק משינאווע זצ״ל בחר בו שיהי׳ השליש בענין הרבנות בגארליץ. אמר לו רבינו, אמרת שהיה מגדולי הרבנים, ואני אומר שהיה מגדולי האדמורי״ם שבדור (דו זאגסט אז ער איז געווען פון די גדולי הרבנים, און איך זאג דיר אז ער איז געווען פון די גרויסע רבי׳ם אין דור).

19 עיי׳ בס׳ שיח זקנים (ח״א עמ׳ קי״ז) בשם א׳ מתלמידי העצ״ח שהיה לו חידושים על מס׳ בבא מציעא, ועל מס׳ כתובות דף על הדף ונאבד הכל. ועיי״ש שסיפר שהעצ״ח היה הרבה פעמים מדבר עם א׳ ולפתע אמר לו תמחול לי אני כבר חוזר, והלך לרשום חידוש שנפל ברעיונו באמצע הדיבור.

וע״ע בהקדמה לס׳ עצי חיים על מקוואות: ...אך זאת נחמתנו שהניח אחריו כתבי קודש ח״ת, ה״ה חידושים עה״ת שני חלקים אשר הננו נותנים לפניכם היום ברכה, חידושים על המועדים בדרך נפלא, שו״ת על ד׳ חלקי שו״ע, חידושים על הלכות מקוואות, חידושים על מס׳ גיטין, קידושין, בבא מציעא, ועוד על שאר מסכתות, ואם כי כל ימיו המועטים במספר [אשר כל ימי שני חייו הי׳ בעוה״ר רק מ״ו שנים] הי׳ מוטרד בטרדות שונות, והי׳ מדוכא מהרבה צערי הנפש ר״ל אשר עליו על צוארו, עכ״ז לא הניח מלכתוב ידו ח״ת בכל עת, ואפי׳ בעת הגדיל צערו ר״ל התנחם תיכף בהתחדשות ח״ת ובזה השתעשע בכל עת ובכל רגע עכ״ל.

וראה לשונו הזהב של מרן הברך משה זי״ע בהקמת ספרו עה״ת: וכן בקודש חזיתי אצל כבוד קדושת אאמו״ר מרן הגה״ק זי״ע... ובעמדו בבית ה׳ בלילות הי׳ מושך בקסת הסופר שעות ארוכות לחרוט עלי גליון חידושיו הנפלאים, אשר חלק גדול מהם נשארו בכתי״ק ונאבדו בשנות הזעם וכו׳, עכ״ל.

ירושלמי, האט ער געזאגט, 'איך זעה עטץ שמועסט, פארשטיי איך אז מיט בבלי זענט עטץ שוין פארטיג, וועל איך ענק בארגן א ירושלמי...'.

רבינו: דער ערוגת הבושם אליינס איז געווען א תלמיד פונעם כתב סופר.

א' הנוכחים: פריער איז ער געווען ביי רבי מנחם כ"ץ פון צעהלים (מגדולי תלמידי מרן החתם סופר ז"ל, נפ' שנת תרנ"א).

דומ"ץ פאפא: ס'איז געווען ביים מחזק זיין די טיילונג... ס'איז געווען א גרויסע אסיפה פון די גדולי הרבנים גאונים וצדיקים, און דער ערוגת הבושם איז מיטגעפארן מיט זיין רבין דער כתב סופר און ס'איז געווען אזא הפסקה מ'האט זיך אפגערוהט אינדערמיט דער עולם איז ארויסגעגאנגן שפאצירן, האט ער געוואלט נאכקוקן זעהן וואס דער רבי טוהט בשעת די הפסקה, דער כתב סופר האט זיך אזוי אריין געשווערצט אין א שטוב און האט נישט געוואלט קיינער זאל אריינקומען, ס'איז געווען א קליינע שטוב, און דער כתב סופר האט באמערקט אז ער וויל זעהן ביים לעכל אדער דורך ערגעץ ווי, האט ער געעפענט די טיר און אים געזאגט, איך זעה די וויל סט זעהן זאג איך דיר ס'איז א שעת סכנה און מ'דארף מעמיד זיין דעם הדת על תילה ס'זאל בלייבן אידישקייט, לאמיר זיך נעמען זאגן תהלים און ער שרייבט דארט ער האט געזאגט תהלים פיר אדער זעקס שעה. און ער שרייבט, כ'האב נאך אין מיין לעבן נישט געזאגט תהלים אזוי ווי כ'האב געזאגט דעמאלטס מיט מיין רבי דער כתב סופר.[20]

רבינו: דער ערוגת הבושם איז דאך אויך אמאל געפארן קיין פעסט צום רבין צום כתב סופר, ער האט שוין געפעלט א שטיקל צייט פון די ישיבה, איז ער געפארן מיט עטליכע בחורים און זיי זענען אנגעקומען קיין פעסט צו די אכסניא וואו ער איז אינגעשטאנען, זיי האבן אויך געזומען דארט אויבן די אכסניא - פעסט איז שוין בימים ההם געווען שטאקעדיגע הייזער - איז ער אראפ געגאנגען די שטיגן, און ער האט ארויס געהערט פון די שטוב וואו זיין רבי דער כתב סופר וויינט, האט ער זיך זייער דערשראקן, שפעטער וועט ס'איז געווארן א עת הכושר, איז ער אריין געגאנגען און ער האט געפרעגט כ'האב געהערט דעם רבין וויינען, וואס האט פאסירט? האט ער געזאגט אז ס'איז געווען זיין יום הולדת יענעם טאג, האט ער זיך געמאכט א חשבון, כ'בין אלט געווארן היינט אזויפיל יאר, וואס האב איך שוין געטוהן אויף דער וועלט, ער האט אזאנס געווויינט בדמעות שליש...[21]

דער ערוגת הבושם האט עס פארציילט, בימיו איז געווען א רב אין אונגארין וואס ער האט שוין געהאט ל"ע מאדערענע קינדער, און וועט ער איז געווארן זיבעציג יאר האבן זיי אים געוואלט מאכן א געבורט'ס מסיבה, און ער האט אנגעפרעגט דעם ערוגת הבושם וואס ער זאגט אז מ'וויל אים מאכן אזא מסיבה,[22] האט אים דער ערוגת הבושם דעמאלטס פארציילט די מעשה, און ער האט אים געזאגט, אז איר ווילט מאכן אזא מסיבה אזוי ווי דער כתב סופר האט עס געמאכט, דאס קענט איר מאכן...

*

רבינו: דער ערוגת הבושם האט פארציילט, אז וועט ער איז געווען א בחור, און האט געלערנט אין פרעשבורג ביים כתב סופר, און אמאל איז דער דברי חיים געווען אין באד נעבן וויען - פרעשבורג איז נישט אזוי ווייט פון וויען - איז ער געפארן מיט א קבוצה בחורים צו זהען דעם דברי חיים, וועט זיי זענען אנגעקומען קיין וויען אינמיטן פארמיטאג, האבן זיי זיך נאכגעפרעגט וואו איז די אכסניא און דאס בית המדרש פונעם דברי חיים, דעמאלטס איז דער דברי חיים נאכנישט געהאט אריינגעקומען אין בית המדרש, און עס איז שוין געווען נאך חצות, האט ער געזעהן אז עס קומען אריין אידן און זיי טוהען אן טלית און תפילין, האט דער ערוגת הבושם געזאגט, אז ס'איז אים זייער געפעלן חסידות, וויייל ער האט פארשטאנען אז אזוי ווי אין די צייטן פון די חכמי הש"ס איז מען געגאנגען מיט תפילין א גאנצן טאג, און שפעטער האט מען עס מבטל געווען, און מ'גייט נאר ביי שחרית מיט די תפילין, וויייל מ'קען נישט נזהר זיין אין קדושת תפילין א גאנצן טאג (ע' שו"ע או"ח סי' ל"ז ס"ב שכ"ב), אויב אזוי, פארוואס גייט מען מיט תפילין נאר ביי שחרית און נישט ביי מנחה? פארוואס זאל מען נישט אנטוהן די תפילין אויך צו מנחה? איז אז ער האט געזעהן אז די חסידים טוהען זיך אן טלית און תפילין, וועט ס'איז שוין נאך חצות, האט ער פון דעם פארשטאנען אז חסידים טוהען לפנים משורת הדין, און די טוהען אן די תפילין אויך ביי מנחה, און עס איז אים זייער געפעלן.

דערווייל זעהט ער אז איינער פון די וואס האבן אנגעטוהן יעצט טלית און תפילין איז צוגעגאנגען צום עמוד און זאגט ברכות... האט ער געזעהן אז דאס איז שחרית, און ס'איז שוין נאך חצות... מ'איז עובר אויפן שולחן ערוך, האט ער זיך אויפגעהויבן און איז ארויס געגאנגען, און געזאגט, אז ער בלייבט נישט דא.

דער אונסדארפער רב (הגאון הצדיק ר' שמואל ראזענבערג ז"ל אב"ד ור"מ אונסדארף בעמח"ס באר שמואל) איז אויך געווען דארטן – אויך א תלמיד פונעם כתב סופר – האט אים געבעטן זאל אויסווארטן, אז דער רבי האט געריידט בשבחו, אבער דער ערוגת הבושם האט געזאגט אז ער ווארט נישט אויס, און איז ארויס געגאנגען פון בית המדרש, און דער דברי חיים איז נאכנישט געווען אין בית המדרש.

דער אונסדארפער רב האט אויך פארציילט די מעשה, אז ווען דער דברי חיים האט אנגעהויבן 'הודו' – ער איז געווען געוואוינט אנצוהויבן 'ברוך שאמר', אבער דארט האט מען אנגעהויבן 'הודו' – האט ער נישט געוואוסט צי דער דברי חיים איז א מענטש צי א מלאך, און ווען ער איז צוגעקומען צו ברוך שאמר, האט ער געזעהן אז דאס איז שוין העכער פון א מלאך, ס'האט זיך געווארפן מיט אים אלע אברים, דא לדא נקשן, און האט געזאגט אז ער וואונטשט זיך צו האבן 'כל נדרי נאכט' ביי כניסת היום, די גרויסע יראה וואס ער האט דארט דעמאלטס געהאט שטייענדיג דארטן, אזוי האט ער פארציילט.

דער ערוגת הבושם פלעגט אויך פארציילט די מעשה, אין די שפעטערדיגע יארן, און ער פלעגט זיך מתמרמר זיין ממש בדמעות, אז ער איז ארויס געגאנגען, און ער האט קיינמאל נישט געזעהן דעם דברי חיים, ווען ער איז שוין געווען שוואך (בימי חליו לפני הסתלקותו לחיי עוה"ב), און האט געזאגט, אז ווען דער דברי חיים לעבט ווען נאך, וואלט ער צופיס געגאנגען הונדערט מייל ער זאל קענען זוכה זיין צו הערן ווי אזוי דער דברי חיים דאוונט, ס'איז ממש געווען ביי אים א ווידוי.[23]

*

רבינו: ווען דער ערוגת הבושם איז געווען רב אין חוסט, איז דער קדושת יום טוב געווען רב אין סיגוט, איז געווען א גרויסער ידידות צווישן זיי, א אויסטערלישער ידידות געווען.

וועז דער צעהלימער רב (כ"ק הגה"צ רבי לוי יצחק גרינוואלד זצ"ל בעל מגדלות מרקחים) איז געבוירן געווארן האט דער

---

20 ע' בספר אלה מסעי (פי"ד) מה שסיפר מרן רבינו ז"ל מהגאון בעל ערוגת הבושם ז"ל שבשנת תרכ"ט בימי המערכה על עצמאותן של הקהילות החרדיות במדינת אונגארן נסע הכתב סופר לעיר פעסט ונתלווה אליו תלמידו הערוגת הבושם ובהגיעם לפעסט הציע הכתב סופר להערוגת הבושם שילך לטייל מעט בעיר, לאחר טיול קצר גמר בדעתו שכבר יצא ידי חובת קיום מצות רבו וחזר לאכסניא להתבונן במעשי רבו ויהי כאשר חזר נשתומם לראות את רבו הכתב סופר בוכה בדמעות שלי ש משהבחין בו הכתב סופר קראו החדרה ואמר אליו תלמידי היקר עם ישראל זקוק לרחמים מרובים בעת הזאת בא ונאמר תהלים בצוותא חרא בכוונה גדולה והרב ותלמידו התחילו לשפוך שיח בהתעוררות עצומה ובמשך ששה שעות רצופות אמרו השנים מזמורי תהלים כשעיניהם זולגות דמעות חמות.

21 ע' גם בשו"ת כתב סופר (יו"ד סי' קמ"ח) שכתב אגרת ד"ת לבנו, וכתב שם, וז"ל: הנה ברך לקחתי ליום מולדתי א' דר"ח אדר שהגעתי בעוהשי"ת לשנת חמשים, והודיתי להשי"ת ברבים על שהחיינו וקימני לזמן הזה, וברוך ית"ש הנותן ליעף כח ללמוד וללמד כן יעזרני למען שמו ותורתו וכו', וממשיך שם במכתבו: ועשיתי ביום ההוא זה היום עשה ה' לי סיום לסס' פסחים ואמרתי ביום אדר"ח בעיר מלוכה וויען ברבים בסיום המסכתא וביום שלאחריו פה לפני ב"י ואסיפת לומדי תורה...

22 ע' גם בשו"ת ערוגת הבושם (חלק או"ח ח"ב בהוספות לסי' רט"ו) שהאריך שאין נכון לחוג חגיגת יובל של שבעים שנה, דאין זה כי אם מנהג בורים ההולכים בחוקות העמים, ולא נשמע כמוהו בין זקני שערים רבותינו מוסרי דור דורים, עיי"ש בדבריו מלהבות אש, וע"ע בדברי תורה (מונקאטש – ח"ה אות פ"ח).

23 ע' באוצר ישראל (ח"ב דף כ) שכתב בשם הגה"ק רבי איציקל מפשעווארסק ז"ל, שהגה"ק בעל ערוגת הבושם ז"ל אמר פעם כי שעה אחת ששומע שמספרים מהגה"ק מצאנז, יש לו מזה התרגשות יותר מעשרה דפים מספר ראשית חכמה.

ועיי' בס' י"ג אורות (ח"א) שהעורגת הבושם קיבל על עצמו מני אז שיסע לצדיקי הדור, ואכן הירבה לנסוע לשינאווא ולבעלזא.

ערוגת הבושם געזופן דעם קדושת יום טוב ער זאל זיין סנדק.[24]

ס׳איז א פלא וואס מ׳זאגט נאך אז דער צעהלימער רב ז״ל האט געזאגט פאר״ן פעטער ז״ל (מרן רביה״ק בעל דברי יואל ז״ל) אז זיי האבן געהאט דעם זעלבן סנדק און דעם זעלבן מוהל,[25] ווייל היינט קומט מען דאך צו צו די אלטע ארכיוון, איז מען צוגעקומען צו די ארכיוון אין ראמעניא, אין באניע איז דא די ארכיוון פון סיגוט, און כ׳האב געזעהן א קאפיע פון דעם, און דארט שטייט פארצייכנט דער טאג וואס דער פעטער ז״ל איז געבוירן געווארן, און דארט שטייט ווער ס׳איז געווען סנדק און ווער ס׳איז געווען מוהל, און נישט דער ערוגת הבושם, און דארט שטייט דער נאמען פון וואלאוואר רב ז״ל (הגה״ק רבי ישראל יעקב יוקל ט״ב ז״ל).

*

רבינו: וועז דער ערוגת הבושם האט חתונה געמאכט (בתו הרבנית שרה יוכבד ע״ה עב״ג החתן הגה״צ רבי אהרן זילבערשטיין זצ״ל אב״ד בעלעד, בנו של הגה״צ בעל ״מעשי למלך״ מווייצען זצ״ל), האט ער אינגעלאדנט דעם זיידן דעם קדושת יום טוב. און דער קדושת יום טוב איז נישט געקומען צו די חתונה, נאר ער איז געקומען אויף א שבע ברכות.

דער בריוו איז דא, ס׳איז זייער א שיינער בריוו, ער שרייבט די כלה׳ס נאמען מיט די מאמעס נאמען, און ער בעט אז ער זאל מתפלל זיין פאר איהם.[26]

---

24 ויש לציין שהערוגת הבושם מזכיר דבר זה בספרו עה״ת פ׳ שופטים, ואחרי שמאריך שם בד״ת על הפסוק ׳שום תשים עליך מלך׳ בדרוש נפלא למצות מילה, כותב בזה״ל: ״כל זה אמרתי בתוספת מרובה ביום ג׳ פרשת שופטים, דהוא ג׳ אלול תרנ״ג, בסעודת ברית מילה של בני הילד לוי יצחק שליט״א (ז״ל), שזכיתי להכניסו בבריתו של אברהם אבינו ע״ה ביום הנ״ל, על ברכי ידיד נפשי הגה״צ מוה״ר חנני׳ יו״ט ליפא טייטלבוים האבדק״ק סיגעט שליט״א (ז״ל)״.

25 כי בין החסידים מקובל שמרן רבינו בעל דברי יואל ז״ל נכנס לבריתו של אאע״ה על ברכי אביו הק׳ שהיה הסנדק. והמוהל שלו היה הגה״ק בעל ערוגת הבושם ז״ל שהיה ידיד נאמן להקדושת יו״ט ז״ל, והערוגת הבושם כיבד גם הוא את הקדושת יו״ט בסנדקאות כשנולד לו בנו הגה״צ רבי לוי יצחק גרינוואלד זצ״ל אב״ד צעהלים.

26 וז״ל המכתב: לעת תשובת השנה, יבורך מן קדם מעונה, בברכות מי מנה, מתוך שמחה גילה דיצה ורנה, האדם הגדול בעניקים, היה לראש פינה, ה״ה כ״ק הרב הגאון הצדיק המפורסם בוצינא קדישא, חסידא ופרישא, מופת הדור והדרו, תפארת ישראל ונזרו, עמוד הימינו, פטיש החזק, נר ישראל, כקש״ת מוה״ר חנניא יו״ט ליפא ט״ב שליט״א האבדק״ק סיגוט יע״א עם כל המסתופפים בצל קדשו יצ״ו.

אודה השי״ת בכל לבב כי בחסדו הגדול הגיענו לתור כלולת בתי הבתולה הכלה מ׳ שרה יוכבד בת זיסל ת׳ עם ב״ג הבחור החריף המו״מ בתו״י מו״ה אהרן נ״י בן הרב הגאון מוה״ר ישעי׳ נ״י אבדק״ק ווייטצען יע״א אשר נחנו למז״ט בשטומ״צ ביום ג׳ פר׳ כי תבא ט״ו אלול הבעל״ט.

ובאתי בשורות אלו להעלות זכרונינו לטובה לפני הדרג״ק נ״י יועיל נא בטובו ובצדקתו לישא בעדינו רבה ותפילה לפני המרומם על כל ברכה ותהלה י״ש שאזכה לראות מהם נחת

די שבע ברכות איז געווען נאכמיטאג, איז געווארן א מדובר צי מ׳דארף קודם דאוועגען מנחה און נאכדעם די שבע ברכות, ס׳איז שוין געווען דער זמן פון מנחה גדולה, האט דער זיידע דער קדושת יום טוב געזאגט מ׳זאל פרעגן חוסטער רב אויב ער האט אנגעגרייט א סעודה גדולה, דעמאלטס דארף מען דאוועגען מנחה קודם.

*

רבינו: וועז כ׳בין געווען אין ארץ ישראל, האב איך געזעהן א איד פון נעבן סיגוט, דערציילט ער מיר מיט התפעלות אז ער איז געווען אין סיגוט ביים קדושת יו״ט ס׳לויה, ער איז נאך געווען א יונגל, און ער האט פארשטאנגן אז דא וועלן קומען אסאך רבנים, דערציילט ער מיר אז ס׳איז אנגעקומען א וואגן, בין איך צוגעגאנגען און איך האב געגעבן שלום, איך האב געפרעגט וועלכע רב ער איז?, האט ער מיר געענטפערט ׳חוסטער רב׳, דער ערוגת הבושם איז געקומען אויף די לויה, האט ער דעמאלטס געזעהן דעם ערוגת הבושם.[27]

*

רבינו: די וועלט פארציילט ווי אזוי איז דער ערוגת הבושם געווארן רב אין קליינוארדיין, ער איז געווען רב אין הומנא, און ער האט געדארפט ערגעץ אוועק פארן אויף די באהן, און ער האט געדאוונט אינדערהיים, און ער האט נישט געהאט קיין צייט אנצוטוהן די תפילין דרבינו תם, האט ער געקלערט אז רבינו תם׳ס תפילין וועט ער לייגן אויף די באהן, וועז ער איז געפארן אויף די באהן, האט ער ארויס געגומען די טלית און תפילין און אנגעטוהן רבינו תם׳ס תפילין און גיזאגט אפאר מינוט קריאת שמע וכו׳ און נאכדעם האט ער אויסגעטוהן די תפילין.

ושיהי׳ זיווגם עולה ואזכה אני וביתי לראות מהם דור ישרים זרע ברך שלשים גם רבעים ת״ח יראים ושלמים, ויתקיים בי ברכת גבר ירא ה׳ האמורות ע״י נעים זמירות ישראל אכי״ר.

והנני בזה לחלות פני הדרג״ק אנא תיקר נא נפשינו בעיניו לכבדינו נגד זקני עמנו להופיע אלנו הדרג״ק לקחת חבל בנעימים בשמחתינו, ואם אין יוצא בגיני יצא נא בגין הבחור החתן שהוא מתלמידיו של הדרג״ק הלא המה בבחינת בנים, ואם אזכה ליותרת הכבוד הזה אמרתי אך עשרתי מצאתי הון לי.

ומעין פתיחה סמוך לחתימה השי״ת יחזק ויאמץ חילו דהדרג״ק ברוב אונים ואמיץ כח, צדיק כתמר יפרח וכארז בלבנון ישגה ויעוב עד זקנה ושיבה ובימיו ובימינו נזכה לשמוע תקוע שופר גדול לקיבוץ נדחי בת השובבה עוד נזכה לשמוע בערי יהודה ובחוצות ירושלים חמשה קולות המכוונות נגד חמשה קולות של מתן תורה בגילה ורבה ושמחה רבה ישיבנו השי״ת אליו ונשובה כנה״ר ונפש צמוד לידידיו המשתחוה אפיים ארצה מול הדרג״ק. חוסט עש״ק לס׳ למען תחי׳, הק׳ משה בלאאמו״ר עמרם ז״ל גרינוואלד.

27 עי׳ בערוגת הבושם (סו״פ תצוה בדרוש לו׳ אדה), וז״ל: להספידן של צדיקים וכו׳ ואחרון הכביד הגה״צ פאר הדור מו״ה חנני׳ יו״ט ליפא טייטלבוים זצ״ל אבדק״ק סיגעט יע״א והספדתיו באשכבתא דילי׳ בפניו בפני קיבוץ אלפי ישראל, ובו׳ אדר במקהלות קיבוץ גדול פהק״ק חוסט יע״א.

אינעם זעלבן וואס ער איז געפארן איז געפארן דער ראש הקהל פון קליינוארדיין (הי׳ אדם פשוט כנהוג אז שהראשי קהילה היו נגידים וכדו׳), און פארנדיג האט ער געערעדט מיטן ערוגת הבושם, דער ערוגת הבושם איז געווען זייער א געלונגענער מענטש, ער האט געקענט רעדן מיט יעדן, דער ערוגת הבושם האט אבער נישט געהאט צייט צו שמועסן מיט אים, האט ער אים גיזאגט אז ער דארף דאוועגען, און ער האט אנגעטוהן טלית און תפילין, און דאס זיצן מיט די רבינו תם׳ס תפילין האט גיעדויערט צעהן מינוט, וועז דער ראש הקהל איז אהיים געקומען קיין קליינוארדיין, האט ער גיזאגט פאר די אנדערע ראשי קהילה די אשכנזים, אז אזא רב דארף ער, אז ער דאוונט אין צעהן מינוט דאס גיעפעלט מיר ער זאל זיין רב, און אזוי האט מען אים אויפגענומען פאר א רב.

דער ערוגת הבושם איז געווען אפאר יאר אין קליינוארדיין, און ער האט געהאט עגמת נפש דארטן אין קליינוארדיין, ער האט געהאט א ישיבה, און ער האט גיעלערנט מיט בחורים, חסידישע בחורים, און פאר די מאדערנע האט דאס פארדראסן און מ׳האט אים גע׳מסר׳ט אין די רעגירונג, און מ׳האט אים פארמאכט די ישיבה, בימים ההם האט מען שוין געמסר׳ט, ס׳האט אים זייער גיעערגערט אז אזאנס זאל דא קענען פאסירן, און אזוי שפעטער איז ער אוועק גיגאנגען קיין חוסט.

געקומען איז ער פון הומנא קיין קליינוארדיין, און פון דארטן איז ער גיגאנגען קיין חוסט.

*

רבינו: דער ערוגת הבושם איז געווען אין שינאווא, און דער שינאווער רב האט גיזאגט תורה, און האט גיערעדט קיגען זאגן תורה, אז עס דארף זיין כולו לשם שמים, דער ערוגת הבושם איז גיזיצן דארט ביים טיש, און האט אויסגעהערט די תורה, האט ער גיטראכט אויף זיך אז ער איז דאך א רב, און זאגט דאך תורה און זאגט דאך דרשות, איז אפשר בעסער ער זאל נישט זאגן, וואס זאל ער טוהן?.

וועז דער שינאווער רב האט גיעענדיגט די תורה, האט ער זיך אויסגעדרייט צו אים, און גיזאגט ׳איר אונגארישע רבנים, איר דארפט יא זאגן׳.[28]

---

28 עי׳ בס׳ ערוגת הבושם עה״ת (פר׳ תצוה) בהספידו על הרה״ק משינאווא זי״ע שמזכיר עובדא זו, וזלש״ק: ונהירנא פ״א כשהייתי זוכה להיות מהמסתופפים בצל קדשו, אמר בסעודת ליל שב״ק שהיה אפשר לו לומר חידו״ת דברים נפלאים, אבל מה אעשה שאיני בגדר הדבר שאפשר לי לומר, והעזתי פני ברבי לומר לו, לא שבק מר חיי לכל בריה, והוא השיב לי אחר שב״ק בענוות קדשו: דאנשים הבאים אצלי אין צורך לומר להם מוסר על שמירת עבירות וכיו״ב, ואינם באים אלא ללמוד דרכי השם, וכיון שאני בעצמי איני בגדר הדברים שאני רוצה לומר, א״כ לא יתכן לומר להם, ומה אאריך בשבחו הלא מלא כל העולם כבוד ותהילתו באיים יגידו, וע״ז ראוי לבכות ולצעוק אבי אבי רכב ישראל ופרשיו, והקרע זה אשר קרע השי״ת בבית ישראל אינו מתאחה לעולם... ע״ש.